

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
БІБЛІОТЕКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
СЕКЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали XXII
міжнародної науково-практичної конференції
16–17 жовтня 2024 р.
м. Тернопіль

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

СЕКЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали

XXII міжнародної науково-практичної конференції

16–17 жовтня 2024 р.

м. Тернопіль

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ З МЕДИЦИНИ І СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАТЬ У ФОНДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ» ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОШУКУ З ПРОБЛЕМ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	81
САМЧУК Лариса	
НАУКОВА РОБОТА ПРОВІДНИХ МЕДИКІВ ПОЛІСЬКОГО КРАЮ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ БІБЛІОТЕКИ	85
ВАСЮХА Людмила	
ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ	89
СТЕПЧЕНКО Любов	
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СЕРВІСНІ ФОРМИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН	91
ТАТАРЧУК Людмила	
ВОЛОДИМИР БЕЦ — ФУНДАТОР НЕЙРОНАУК В УКРАЇНІ	95
МАЛІШЕВСЬКА Наталія	
СТОРІНКА МЕДИЧНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПРИКОРДОННЯ (1919–1939 РР.)	100
БУЛАХ Світлана	
БІБЛІОТЕРАПІЯ: ЦІЛЮЩА ДІЯ КНИГИ	104
КУЛІЄВА Тамара	
ФРАНЦІШЕК КОКОТ – ПІОНЕР НЕФРОЛОГІЇ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ (ДО 95-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	107
БІЛА Людмила	
КНИГИ ЯК ХРАНИТЕЛІ ПАМ'ЯТІ ПРО ЛІКАРІВ ВІННИЧЧИНИ	110
МАЗУР Ольга	
ЕКСКУРСІЇ ЯК СКЛАДНИК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ	114
КРИЛАНОВА-ШЕХОВЕЦЬ Наталя	
ПАТРІАРХ СТОМАТОЛОГІЇ УКРАЇНИ: КОЛЕКЦІЯ ЮРІЯ ЙОСИПОВИЧА БЕРНАДСЬКОГО У ФОНДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ (ННМБУ)	118
ОСТАПЕНКО Тетяна, ПРАВОВЕРОВА Лілія	
СПОДВИЖНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЛЛІ ОСИПОВИЧА ФРУМІНА (1876–1945): ДО 105-РІЧЧЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ДУ «ІНСТИТУТ ТРАВМАТОЛОГІЇ ТА ОРТОПЕДІЇ НАМН УКРАЇНИ»	124
НЕМИРОВИЧ–БУЛГАКОВА Оксана	
БІБЛІОТЕЧНИЙ ВИМІР: НА ШЛЯХУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ УСПІХІВ (ДО 90-РІЧЧЯ КНИГОЗБІРНИ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	129
БОРОВИК Ольга, КАЛАЙДА Світлана	
СПІЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ПРОЄКТ «ЛІКАР МАРМОРШТЕЙН М. І.»	132
РОМАНЮК Оксана, ГАРІНА Наталія	
ВІДДАНІСТЬ ОБРАНІЙ СПРАВИ. ЕКСКУРС В МИНУЛЕ ОБЛАСНИХ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ	135
НАУМЕНКО Світлана	
ЛІКАРІ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ – ВИДАТНІ ДІЯЧІ МЕДИЦИНИ ПОЛЬЩІ	142
МЕЛЬНИК Майя	
ПРОЄКТ КОРПОРАТИВНОЇ КАТАЛОГІЗАЦІЇ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (З ДОСВІДУ ННМБУ)	146
КОЦЮРА Євгенія, ПАНФІЛОВА Алла	
УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ПРЕДМЕТНІ РУБРИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ США В МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ	150
МАКАРЕНКО Антоніна	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК	154
ШКОДА Юрій	

УДК: 025.5:616.12(477.74-25)(092)Марморштейн

СПІЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ПРОЄКТ «ЛІКАР МАРМОРШТЕЙН М. І.»

Романюк Оксана Олександрівна
завідувачка довідково-бібліографічного відділу
Одеського національного медичного університету,
м. Одеса
oksana.romaniuk@onmedu.edu.ua

Гаріна Наталія Вікторівна
директорка бібліотеки
Одеського національного медичного університету,
м. Одеса
nataliya.garina@onmedu.edu.ua

Анотація. Доповідь висвітлює участь співробітників довідково-бібліографічного відділу бібліотеки ОНМедУ в спільному україно-американському проєкті, присвяченому лікарю Марморштейну М. І., співробітнику медуніверситету м. Одеси, який ще в першій половині ХХ століття досліджував рух крові в порожнинах серця і електричну стимуляцію серця на тваринах.

Ключові слова: Марморштейн М. І., дослідження електричної стимуляції серця, історія медицини, вчені ОНМедУ, бібліотека ОНМедУ, проф. Карпенко Ю. І., Алекс Гутмакер.

COOPERATIVE UKRAINIAN-AMERICAN PROJECT «DOCTOR MARMORSTEIN M. I.»

Romaniuk Oksana
Head of the reference and bibliographic department of the Library of Odessa National Medical University, Odessa
oksana.romaniuk@onmedu.edu.ua

Harina Nataliia
Head of the Library of the Library of Odessa National Medical University, Odessa
nataliya.garina@onmedu.edu.ua

Abstract. This report shows participation of the staff of the reference and bibliographic department of the library of ONMU in cooperative Ukrainian-American project, which is dedicated to doctor Marmorstein M. I., co-worker of Odessa Medical University. Marmorstein M. I. researched the movement of blood in the cavities of the heart and electrical stimulation of the heart in animals in the first half of the 20th century. We describe the process of searching for information, the difficulties and curiosities we encountered during our work, and the information we managed to find about Marmorstein's biography and his scientific works.

Keywords: Marmorstein M. I., research of electrical stimulation of the hart, history of medicine, scientists of ONMU, the library of ONMU, professor Karpenko Y. I., Alex Gutmakher

Проект розпочався в листопаді 2023 року. Хоча спочатку це був звичайний тематичний запит від користувача: «Знайдіть, будь ласка, що-небудь про лікаря Марморштейна, він здається працював в вашому університеті...». В тематичній картотеці «Наукові праці співробітників ОН-МедУ» в наявності були лише з картки, які відображали з статті лікаря, пошук за наявними вторинними джерелами також нічого не дав. Інтригою стало те, що в США про нашого лікаря знали [1] і навіть робили посилання на його праці, зокрема на «Contribution a l'étude des excitations électriques localisées sur le cœur en rapport avec la topographie de l'innervation du cœur chez le chien» (1927р) [2].

Наш постійний користувач – Алекс Гутмакер (США) запропонував співробітникам бібліотеки під керівництвом директора Гаріної Наталії Вікторівни взяти участь в спільному українсько-американському проєкті, присвяченому науковому співробітнику медичного університету лікарю Марморштейну М. І. Керівником проєкту став професор Карпенко Юрій Іванович, зав. кафедрою внутрішньої медицини №1 з курсом серцево-судинної патології ОНМедУ, керівник регіонального центру кардіохірургії Одеської обласної клінічної лікарні, кращий лікар-аритмолог України (2012 р.), нагороджений дипломом «Золотий стимулятор», лауреат конкурсу «Люди справи» (2011р.) та рейтингу «Народне визнання 2017» [6]. Виконавчим директором – Алекс Гутмакер (США) – музикант, благодійник, продюсер українсько-американського благодійного проєкту «Незабутня Квітка», завдяки якому Україна має вже 5 пересувних мамографів [3].

Безпосередньо науково-пошукову роботу щодо відомостей про життя і наукові праці вченого здійснювали співробітники довідково-бібліографічного відділу бібліотеки – зав. відділом Романюк Оксана, зав. секторами: Онікієнко Вікторія, Швидка Яна, Погоріла Оксана, гол. бібліограф Слюсаренко Наталія. Пошук документів в Державному архіві Одеської області виконувала зав. сектором Панасенко Наталія. В процесі пошуку ми робили запити в архіві – Державний архів Харківської області, Галузевий державний архів СБУ; музеї – Національний музей медицини України, Одеський історико-краєзнавчий музей. Ми тісно співпрацювали з бібліотеками Одеси, Києва, Вінниці, Харкова, Житомира. Щиро вдячні за допомогу колегам: Вінницької обласної наукової медичної бібліотеки, Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Валентина Отамановського, Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича, Наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Національної наукової медичної бібліотеки України (м. Київ), Одеської національної наукової бібліотеки, Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.

М. С. Грушевського, Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Не обійшлося і без курйозів – на наш запит одна з бібліотек (з етичних міркувань не називаємо яка саме) дала таку відповідь: «Ми переглянули видання «Большая медицинская энциклопедия» в 30-томах..., але відомостей про Вашого лікаря не знайшли».

Протягом півріччя ми вже мали повні тексти 15 наукових публікацій Марморштейна М. І. українською, французькою, німецькою і російською мовами. Копії усіх знайдених документів через виконавчого директора Алекса Гутмакера надсилалися до Нью-Йорка. Згодом завдяки його допомозі вдалося перевірити імовірне місце поховання Марморштейна М. І. на Нью-Йоркському цвинтарі, але нас спіткала невдача – це була могила однофамільця.

Завдяки плідній роботі зав. сектору Панасенко Н. в Державному архіві Одеської області потроху поповнювалися відомості щодо біографії нашого вченого.

Марморштейн Менасій Ісаакович народився в Одесі в 1872 р. [4], отримав диплом лікаря з відзнакою 1903 р. [5], працював в лікарнях і шпиталях Одеси, мав приватну лікарську практику, був науковим співробітником нашого університету [8, с. 199] з 1921 року [9]. Все своє доросле життя він мешкав в Одесі на вул. Рішельєвській, 48 і, крім роботи в лікарні, приймав хворих вдома. Менасій Ісаакович був гарним лікарем, мав поганий лікар в Одесі не має приватної практики, а якщо і має, то не довго. Лікар Марморштейн М. І. мав приватну лікарську практику в рідному місті аж до свого переїзду до Харкова в 1937 р. [7]. Відомостей щодо подальшої долі вченого знайти не вдалося, на жаль поки не має жодної фотографії лікаря, невідомі дата смерті і місце поховання. Робота з наукового пошуку триває.

Менасій Ісаакович був не лише лікарем, він був дослідником, що випередив свій час. Проф. Карпенко Ю. І. так характеризує внесок наукового доробку Марморштейна М. І. в розвиток медичної науки, зокрема кардіології: «Вперше в світі лікарем Марморштейном М. І. в 1921 р. в Одесі було проведено електричну стимуляцію лівого і правого шлуночків в експерименті на тваринах. Була створена технологія введення спеціальних інструментів у правий і лівий шлуночок через судини, не розкриваючи грудну клітину, а також зовнішній кардіостимулятор. Мільйони людей у всьому світі живуть сьогодні завдяки штучним водіям ритму – кардіостимуляторам. Електричний кардіостимулятор є одним з найвидатніших винаходів людства минулого століття».

Наразі, завдяки проєкту, Історико-топонімічна комісія при Виконавчому комітеті Одеської міської ради в березні 2024 р узгодила встановлення меморіальної дошки, присвяченої Менасію Ісааковичу Марморштейну, на фасаді будинку по вул. Рішельєвській, 48. На базі музею ОНМедУ буде відкрита експозиція. Співробітники довідково-бібліографічного відділу бібліотеки ОНМедУ мають на меті створити біобібліографічний покажчик, що висвітлить життєвий та творчий шлях вченого.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Cardiac Bioelectric Therapy : Mechanisms and Practical Implication / ed. by I. Efimov, Fu Siong Ng, J. I. Laughner. – 2nd ed. – [S. l.] : Springer, 2021. – DOI:10.1007/978-3-030-63355-4.
2. Marmorstein M. Contribution a l'étude des excitations électriques localisées sur le cœur en rapport avec la topographie de l'innervation du cœur chez le chien / M. Marmorstein // Journal de Physiologie et de Patologie Générale. – 1927. – Т. 25, N 4. – S. 617–625.
3. Алекс Гутмакер: Ім'я Квітки Цісик рятує українських жінок [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з американським продюсером Алексом Гутмакером] / записала К. Константинова // Інтерв'ю в Україні. – Режим доступу: <https://rozmovna.wordpress.com/2018/04/21/aleks-hutmakher/> (дата звернення: 23.04.2024). – Назва з екрана.
4. Анкетный лист // Державний архів Одеської області. – Ф. Р-2147. – Оп. 1. – Спр. 18а. – Арк. 136.
5. Диплом №17127 // Державний архів Одеської області. – Ф. 45. – Оп. 20. – Спр. 92. – Арк. 34.
6. Карпенко Юрій Іванович [Електронний ресурс] // Одеський національний медичний університет : офіц. вебсайт. – Режим доступу: <https://onmedu.edu.ua/karpenko-jurij-ivanovich-2/> (дата звернення: 23.04.2024). – Назва з екрана.

7. Мarmorштейн М. І. До питання експериментальної дилатації серця (в собаки) / М. І. Мarmorштейн // Експериментальна медицина. – 1937. – № 5. – С. 67–76.
8. Наукові установи та організації УСРР / Держ. Планова Комісія УСРР. – Харків, 1930. – 404 с.
9. Научно-исследовательские кафедры Одесского медицинского института // Державний архів Одеської області. – Ф. Р-2147. – Оп. 8. – Спр. 17.

REFERENCE

1. Cardiac Bioelectric Therapy : Mechanisms and Practical Implication / ed. by I. Efimov, Fu Siong Ng, J. I. Laughner. – 2nd ed. – [S. l.] : Springer, 2021. – DOI:10.1007/978-3-030-63355-4 [in English].
2. Marmorstein M. Contribution a l'étude des excitations électriques localisées sur le cœur en rapport avec la topographie de l'innervation du cœur chez le chien / M. Marmorstein // Journal de Physiologie et de Patologie Générale. – 1927. – T. 25, N 4. – S. 617–625 [in English].
3. Aleks Hutmakher: Imia Kvitky Tsisyk riatuie ukrainskykh zhinok [Elektronnyi resurs] : [interviu z amerykanskyim prodiuserom Aleksom Hutmakherom] / zapysala K. Konstantynova // Interviu z Ukrainy. – Rezhym dostupu: <https://rozmova.wordpress.com/2018/04/21/aleks-hutmakher/> (data zvernennia: 23.04.2024). – Nazva z ekrana [in Ukrainian].
4. Anketnyj list // Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. – F. R-2147. – Op. 1. – Spr. 18a. – Ark. 136 [in Russian].
5. Dypлом №17127 // Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. – F. 45. – Op. 20. – Spr. 92. – Ark. 34 [in Russian].
6. Karpenko Yurii Ivanovych [Elektronnyi resurs] // Odeskyi natsionalnyi medychnyi universytet : ofits. vebсайт. – Rezhym dostupu: <https://onmedu.edu.ua/karpenko-jurij-ivanovich-2/> (data zvernennia: 23.04.2024). – Nazva z ekrana [in Ukrainian].
7. Marmorshhtein M. I. Do pytannia eksperymentalnoi dylatatsii sertsia (v sobaky) / M. I. Marmorshhtein // Eksperymentalna medytsyna. – 1937. – № 5. – S. 67–76 [in Ukrainian].
8. Naukovi ustanovy ta orhanizatsii USRR / Derzh. Planova Komisiia USRR. – Kharkiv, 1930. – 404 с. [in Ukrainian].
9. Nauchno-issledovatel'skie kafedry Odesskogo medicinskogo instituta // Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti. – F. R-2147. – Op. 8. – Spr. 17 [in Russian].